

ภาพแทนของหุ่นยนต์ในนิยายเรื่อง R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ

The representation of the robot in the novel R 62-go no Hatsumeï

มนัญชยา บุญศรี* และ ภัทรา ภมรศิลป์ธรรม

Mananchaya Boonsri* and Patra Phamornsirilapatham

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ Faculty of Humanities and Social Sciences

มหาวิทยาลัยขอนแก่น Khon Kaen University

*Corresponding author email: manaboo@kku.ac.th

Received: December 2, 2025 Revised: December 21, 2025 Accepted: December 22, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาภาพแทนของตัวละครหุ่นยนต์จากนวนิยายเรื่อง R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ (การค้นพบหมายเลข R 62) ของอะเบะ โคโเบ นักเขียนชาวญี่ปุ่นซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1953 จากการศึกษาสามารถแบ่งภาพแทนของหุ่นยนต์ออกได้สามข้อ ข้อแรกหุ่นยนต์เป็นภาพแทนของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ข้อสองหุ่นยนต์เป็นภาพแทนของมนุษย์ ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี ซึ่งเป็นผลจากการลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อพัฒนาประเทศ และข้อสามหุ่นยนต์เป็นภาพแทนการคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ กล่าวคือฝั่งแรงงานต้องการให้มีการจ้างงานแต่นายทุนกลับเลือกสนับสนุนการพัฒนาหุ่นยนต์และเครื่องจักรเพื่อลดต้นทุนแรงงาน ทว่าท้ายที่สุดหุ่นยนต์ไม่ได้มีบทบาทในการช่วยเหลือทั้งแรงงานและนายทุน แต่กลับพยายามควบคุมการทำงานของแรงงาน และยังเป็นเหตุให้นายจ้างถึงแก่ความตาย ดังนั้นการศึกษาภาพแทนของหุ่นยนต์จึงช่วยให้เห็นบทบาทของเทคโนโลยีและสภาพสังคมของญี่ปุ่นในช่วงฟื้นฟูประเทศหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองผ่านตัวบทวรรณกรรม

คำสำคัญ: R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ, อะเบะ โคโเบ, วรรณกรรมญี่ปุ่น

Abstract

This research studies the representation of robot characters in the novel "R 62 Go no Hatsumei" (The Invention of R 62) by Abe Kobo, a Japanese writer, which was first published in 1953. The study categorizes the representation of robots into three aspects. First, the robot represents American influence on Japan during the post-World War II period. Second, the robot represents humans who have fallen under the influence of technology, resulting from the Japanese government's investment in developing new technologies for national development. Third, the robot represents the threat posed by technology to humanity, both physically and psychologically. Specifically, while laborers demanded employment, capitalists chose to support the development of robots and machinery to reduce labor costs. However, the robot ultimately did not aid either the workers or the capitalists; instead, it attempted to control the workers' labor and even caused the employer's death. Therefore, the study of robot representation helps reveal the role of technology and the social conditions of Japan during the post-World War II reconstruction period through literary texts.

Keywords: R 62-go no Hatsumei, Kobo Abe, Japanese Literature

1. บทนำ

R 62 โกะ โนะ ฮะทซุเมะอิ 『R62 号の发明』 แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “การค้นพบหมายเลข R 62” เป็นผลงานของอะเบะ โคโโบ (安部公房) นักเขียนชาวญี่ปุ่น นอกจากจะเขียนนิยายแล้ว อะเบะ โคโโบ ยังเป็นนักเขียนบทละคร ช่างภาพ และผู้อำนวยการสร้าง ช่วงเวลาที่เขาผลิตงานนิยายคือช่วง ค.ศ. 1948 – 1993 ซึ่งผลงานเหล่านั้นได้รับการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษาด้วยกัน สำหรับผลงานที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยคือเรื่อง *ซุนะ โนะ อนนะ* (砂の女) ชื่อภาษาไทยคือ “นางแห่งเนินทราย” ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1962 ผลงานเรื่องนี้ได้รับการดัดแปลงเป็นภาพยนตร์ และได้รับรางวัลที่เทศกาลหนังเมืองคานส์ใน ค.ศ. 1964 จากนั้นได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลออสการ์ สาขาภาพยนตร์ต่างประเทศยอดเยี่ยมในปีเดียวกัน ในด้านรางวัลจากงานเขียน อะเบะ โคโโบ เคยได้รับรางวัลอะคุตะกะวะโฌ (芥川龍之介賞) ซึ่งเป็นรางวัลสำคัญในวงการวรรณกรรมของญี่ปุ่น จากผลงานเรื่อง *คะเบะ เอส กะรุมะมิ โนะ ฮันสะอิ* (壁—s・カルマ氏の犯罪) ที่ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1951 และ อะเบะ โคโโบ ยังเป็นนักเขียนที่คาดกันว่าอาจมีโอกาสได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม แต่อะเบะ โคโโบ เสียชีวิตไปก่อนใน ค.ศ. 1993 โดยที่ยังไม่ได้รับรางวัลโนเบล

สำหรับ R 62 โกะ โนะ ฮะทซุเมะอิ ตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1953 ในนิตยสารบุมงะกุกะอิ (文学界) เป็นผลงานเรื่องสั้นเกี่ยวกับวิศวกรที่กำลังจะกระโดดน้ำฆ่าตัวตายเพราะถูกไล่ออกจากงาน แต่กลับมีนักเรียนคนหนึ่งเข้ามาถามถึงสาเหตุที่เขาต้องการฆ่าตัวตาย และชวนเขาไปที่สำนักงานแห่งหนึ่งเพื่อขายศพของตนเอง วิศวกรจึงไปที่สำนักงานแห่งนั้น และได้รับการผ่าตัดตัดแปลงสมอง ทำให้สมองของเขามีความใกล้เคียงกับหุ่นยนต์ เขาถูกเรียกว่า “หมายเลข R 62” หลังจากนั้นหมายเลข R 62 ได้กลับไปทำงานโรงงานที่เขาเคยทำงาน เมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ เพื่อพิสูจน์ให้ผู้ที่สนับสนุนการพัฒนาหุ่นยนต์เห็นว่าหุ่นยนต์สามารถทำงานได้ดี แต่เรื่องราวกลับจบลงที่ R 62 มีส่วนในการฆาตกรรมอดีตนายจ้างของเขา

จากที่กล่าวไปข้างต้นว่าผลงานเรื่องนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกใน ค.ศ. 1953 ซึ่งเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประกอบกับในวันที่ 14 สิงหาคม ค.ศ. 1945 สหรัฐอเมริกาได้เข้าควบคุมญี่ปุ่นโดยใช้กองกำลังที่เรียกว่า GHQ ซึ่งย่อมาจาก General Headquarters อันเป็นกองกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรที่นำโดยสหรัฐอเมริกา มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดหรือ Supreme Commander for the Allied Powers (SCAP) คือนายพลดักลาส แมคอาเธอร์ (Douglas MacArthur) ส่งผลให้ในผลงานเรื่องนี้มีการกล่าวถึงสหรัฐอเมริกาบ่อยครั้ง เช่นการที่ตัวละครสุบะบุทรีที่มาจากสหรัฐอเมริกา หรือการที่ทางโรงงานเลิกจ้างตัวละครเอก

เนื่องจากมีแผนจะจ้างวิศวกรจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ตัวละครเอกถูกเลิกจ้างและจำต้องเข้ารับการดัดแปลงสมองจนกลายเป็นหุ่นยนต์ในที่สุด ส่วนในด้านการพึ่งพาเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกานั้น เนื้อหาในวรรณกรรมมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่นในช่วงฟื้นฟูประเทศ มีการสนับสนุนการลงทุนด้านเทคโนโลยีกับต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ดังนั้นตัวละครหุ่นยนต์จึงกลายเป็นภาพแทนอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เห็นได้จากอุปกรณ์ที่ติดตั้งในสมองของตัวละครเอก และทำให้ตัวละครเอกกลายเป็นหุ่นยนต์ ได้รับการระบุว่ามาจากสหรัฐอเมริกา นอกจากนี้ตัวละครหุ่นยนต์ยังเป็นภาพแทนของมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี ทั้งตัวละครเอกที่ได้รับการดัดแปลงสมองจนกลายเป็นหุ่นยนต์ ทั้งตัวละครที่เป็นปัญญาชน ผู้มีอำนาจ และนายทุนที่ปรากฏในตัวบท ซึ่งต้องการพัฒนาหุ่นยนต์เพื่อมาทดแทนแรงงานของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงการเชื่อในความสามารถของเทคโนโลยีมากกว่าจะเชื่อในความสามารถของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกลุ่มคนที่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพของเทคโนโลยี แต่ในผลงานเรื่องนี้กลับแสดงให้เห็นการคุกคามของเทคโนโลยีด้วยเช่นกัน ซึ่งตัวละครหุ่นยนต์ได้ไปเกี่ยวข้องกับ ความขัดแย้งระหว่างแรงงานและนายทุนที่มีความต้องการไม่สอดคล้องกัน โดยนายทุนต้องการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อลดการจ้างงาน ในขณะที่แรงงานต้องการมีงานทำเพื่อดำรงชีพ ซึ่งหุ่นยนต์ในวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้ช่วยให้นายทุนลดการจ้างงาน และไม่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือแรงงาน แต่กลับประดิษฐ์เครื่องจักรขึ้นมาเพื่อควบคุมการทำงานของแรงงาน ถ้าหากแรงงานทำงานไม่ได้ตามเกณฑ์จะถูกตัดนิ้ว และถ้าหากทำงานไม่ได้ตามเกณฑ์เกินสิบครั้งเครื่องจักรจะใช้มีดแทงที่อกของแรงงาน นอกจากนี้หุ่นยนต์ยังมีส่วนที่ทำให้นายจ้างถึงแก่ความตายอีกด้วย

ในส่วนของแนวคิดเรื่องภาพแทน (Representation) สรุเดช โชติอุดมพันธ์ (2559) ได้อธิบายนิยามของ สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ว่าเป็นการสร้างความหมายโดยใช้ระบบสัญลักษณ์ โดยเป็นความพยายามในการเชื่อมโยงแนวคิด (Concepts) กับระบบสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน ระบบการนำเสนอภาพแทนเกิดขึ้นใน 2 ระดับ โดยระดับ 1 คือระดับของการนำเสนอภาพแทนในใจ (Mental representation) เป็นการตีความจริงรอบตัวมนุษย์ ซึ่งเป็นกระบวนการกลั่นกรองสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวให้เป็นความรู้หรือความคิดหนึ่ง ๆ ส่วนระดับ 2 คือในระดับของการนำเสนอภาพแทนภายนอก เป็นการสื่อสารความคิดหรือความรู้ที่อยู่ในหัวสมองออกมาให้ผู้อื่นรับทราบผ่านระบบสัญลักษณ์หนึ่ง ๆ เช่น ภาษา การนำเสนอภาพแทนจึงมีขั้นตอนกลั่นกรองความจริงอย่างน้อยสองระดับ คือกลั่นกรองและเรียบเรียงความรู้ความคิดในสมองมนุษย์ จากนั้นกลั่นกรองและเรียบเรียงภายนอกผ่านระบบสัญลักษณ์ เช่น ภาษา ซึ่งฮอลล์มองว่าการนำเสนอภาพแทนเป็นการ “สร้าง” ความหมายที่ตั้งอยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ไม่ได้โปร่งใส หรือไม่มีการบิดเบือน โดยนักเขียนหรือผู้นำเสนอภาพแทนเป็นผู้ที่ใส่ “ความหมาย”

ลงไปในกระบวนการนำเสนอ เมื่อพิจารณาจากแนวคิดเรื่องภาพแทนที่กล่าวไปข้างต้น กล่าวได้ว่าภาพแทน เป็นสิ่งที่ผู้เขียนใส่ความหมายในการนำเสนอ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านตีความเกี่ยวกับความหมายดังกล่าว ได้อย่างกว้างขวาง ดังนั้นการศึกษาภาพแทนของหุ่นยนต์ผ่านตัวบทวรรณกรรม อาจช่วยให้เข้าใจแนวคิดและ มุมมอง ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผู้ประพันธ์อย่างอะเบะ โคโโบ มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นอีกแนวทางหนึ่ง ในการศึกษาบทบาทของเทคโนโลยี และสภาพสังคมของญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาภาพแทนของตัวละครหุ่นยนต์ในนิยายเรื่อง *R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ*

3. ระเบียบวิธีวิจัย

ภาพแทนของหุ่นยนต์ในนิยายเรื่อง *R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ* เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เน้นการตีความจากนวนิยายเรื่อง *R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ* 『R62 号の発明』 แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “การค้นพบหมายเลข R 62” ฉบับตีพิมพ์ใน ค.ศ. 1974 โดยสำนักพิมพ์ฉินโชะฉะ ประกอบกับการวิเคราะห์ ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. ผลการศึกษา

R 62 โง โนะ ฮะทซุเมะอิ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวละครเอกที่เป็นวิศวกรตกงานและกำลังจะกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย แต่กลับมีนักเรียนแต่งกายขอมช่อเรียกและถามถึงสาเหตุที่ทำให้วิศวกรตัดสินใจเช่นนั้น และขอร้องให้ตัวละครเอก ยอมขายศพให้กับนายจ้างของตน นักเรียนยังได้มอบแผนที่ไปสำนักงานแห่งหนึ่งให้ตัวละครเอก เพื่อที่นักเรียน จะได้รับเงินค่าตอบแทน ถ้าหากตัวละครเอกยอมไปที่สำนักงานตามคำแนะนำของนักเรียน ตัวละครเอก ได้พบหัวหน้าศูนย์และเลขา คนเหล่านั้นให้เขาเซ็นสัญญา แต่ในสัญญากลับไม่มีเนื้อหาอะไรเลย เป็นเพียงกระดาษเปล่า เท่านั้น แต่ด้วยความคิดว่าไม่ว่าจะอย่างไรตนเองก็ต้องตายอยู่แล้ว ตัวละครเอกจึงยอมเซ็นชื่อ จากนั้นเขาก็สลับไป

เมื่อฟื้นขึ้นมาเขาถูกพันธนาการให้อยู่บนเตียงผ่าตัด ไม่สามารถขยับตัวได้ ในห้องมีแพทย์และผู้ช่วยกำลังผ่าตัดสมองของเขา ซึ่งขั้นตอนผ่าตัดดัดแปลงสมองจนกลายเป็นหุ่นยนต์นั้น ทำให้ตัวละครเอกเจ็บปวดมากจนรู้สึกเสียใจที่ไม่เลือกกระโดดน้ำฆ่าตัวตาย เมื่อการผ่าตัดเสร็จสิ้น ตัวละครเอกได้กลายเป็นหุ่นยนต์ชื่อหมายเลข R 62

หลังจากนั้นมีการจัดงานประชุมใหญ่ครั้งที่ 1 ของ R Club ซึ่งเป็นสมาคมที่ประกอบด้วยสมาชิกผู้มีฐานะทางสังคมมารวมตัวกันที่ชั้นใต้ดินของสำนักงาน และได้เปิดตัวหมายเลข R 62 ในงานนี้ พวกเขาต่างวางแผนว่าจะทำให้แรงงานมนุษย์ทั่วไปกลายเป็นหุ่นยนต์ เนื่องจากมองว่าหุ่นยนต์มีข้อดีคือทำงานให้พวกเขาได้อย่างเต็มที่ มีความเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าแรงงานที่เป็นมนุษย์ หลังจากเปิดตัวแล้ว หมายเลข R 62 ถูกส่งตัวไปที่โรงงานของประธานทะเลกะมิสุ (高水社長) ที่เป็นคนเลิกจ้างตัวละครเอกตอนยังเป็นวิศวกร เพราะคิดว่าวิศวกรจากอเมริกาจะเข้ามาช่วยเหลือ พอเห็นใบหน้าของหมายเลข R 62 ประธานทะเลกะมิสุก็ตกใจ แต่ด้วยเงื่อนไขจากหัวหน้าศูนย์ที่ดัดแปลง R 62 ให้เป็นหุ่นยนต์ ระบุว่าถ้าขึ้นทะเลเบียน R 62 ได้สำเร็จ หัวหน้าศูนย์จะช่วยให้ประธานทะเลกะมิสุได้เข้าเป็นสมาชิก R Club ในระดับนานาชาติ ประธานทะเลกะมิสุจึงยอมให้โรงงานของตนเป็นสถานที่ทดสอบ R 62

เจ็ดเดือนผ่านไป มีการทดสอบเครื่องจักรรุ่นใหม่ที่มีหมายเลข R 62 สร้างขึ้น เป็นเครื่องจักรที่สร้างตามแนวคิดของนายทุนและผู้ประกอบการ คือการทำให้แรงงานที่มีต้นทุนในการจ้างต่ำ สามารถทำงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ดังนั้นเครื่องจักรนี้จะตัดนิ้วของพนักงานที่ทำงานล่าช้า และถ้าหากทำงานช้าเกินสิบครั้งจะมีมิดแท่งที่อกของพนักงาน ในการทดสอบเครื่องจักรจะมีสมาชิก R Club ในระดับนานาชาติเข้าร่วมชม ในขณะที่นอกโรงงานมีพนักงานรวมตัวกันประท้วง จากความไม่พอใจในการบริหารงานของประธานทะเลกะมิสุ เมื่อทดสอบเสร็จเพื่อทดสอบเครื่อง ประธานทะเลกะมิสุถูกเครื่องจักรรุ่นใหม่ที่มี R 62 สร้างขึ้นจับตัวไว้ จากนั้นเครื่องจักรรุ่นใหม่ได้ตัดนิ้วของประธานทะเลกะมิสุ ทำให้ประธานทะเลกะมิสุเรียกคนงานมาช่วย แต่ไม่มีใครหยุดเครื่องได้ในที่สุดเครื่องจักรจึงทำให้ประธานทะเลกะมิสุเสียชีวิต

จะเห็นได้ว่าผลงานของอะเบะ โคโเบ มีความเหนือจริงนอกจากนี้ยังมีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นส่วนประกอบ ซึ่ง เตือนเต็ม กลุซดาธานนท์ (2565) ได้กล่าวถึงแนวการเขียนของอะเบะ โคโเบ ที่มีความเหนือจริงว่าเริ่มต้นขึ้นช่วงใกล้สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ในตอนที่แมนจูเรียยังอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น บิดาของอะเบะ โคโเบ ซึ่งเป็นแพทย์และเปิดคลินิกอยู่ที่แมนจูเรียได้ล้มป่วยลง อะเบะ โคโเบ ที่ขณะนั้นเป็นนักศึกษาแพทย์ในมหาวิทยาลัยโตเกียวจึงเดินทางกลับไปยังแมนจูเรียเพื่อช่วยดำเนินกิจการคลินิกของบิดา การศึกษาวิชาการแพทย์และงานในคลินิกมีส่วนสำคัญที่ทำให้อะเบะ โคโเบ มีพื้นฐานในการสร้างแนวเขียนแบบเหนือจริงและการใช้วิทยาศาสตร์แบบมายา

(Pseudoscience) ในงานเขียน ส่งผลให้แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญในเรื่อง ทำให้ผู้อ่านคล้อยตามวิธีการประพันธ์ของอะเบะ โคอโบ ที่ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในวรรณกรรม

Toba (2016) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลงานเรื่อง “การค้นพบหมายเลข R 62” ของอะเบะ โคอโบ ว่าเริ่มจากการที่อะเบะ โคอโบ เข้าร่วมกลุ่มนิยามฝ่ายซ้ายที่เรียกว่า “กลุ่มยามราตรี” (夜の会) ตั้งแต่ตอนเป็นนักศึกษาแพทย์ที่มหาวิทยาลัยโตเกียว สำหรับ “กลุ่มยามราตรี” เป็นการรวมกลุ่มที่มีวรรณกรรมและภาพวาดเป็นศูนย์กลาง อันเป็นจุดเริ่มของกิจกรรมด้านศิลปะในญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มนี้ประกอบด้วยนักเขียน นักวิจารณ์ และศิลปินที่มีอายุประมาณสามสิบปีในช่วงแพ้สงคราม รวมทั้งคนหนุ่มสาววัยยี่สิบปี พวกเขาได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านแนวคิดและศิลปะอย่างหลากหลาย เช่น ลัทธิมาร์กซิสม์ คริสต์ศาสนา อติถิภาวนิยม และสังคมนิยม นอกจากนี้สำนักพิมพ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่ม ได้ตีพิมพ์นวนิยายและงานวิจารณ์ที่กลายเป็นตัวแทนของวรรณกรรมญี่ปุ่นหลังสงครามอย่างต่อเนื่อง

Harris (1982) ได้อธิบายปัจจัยในการเติบโตด้านอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ว่าประกอบด้วยสามปัจจัย ปัจจัยแรกคือ อัตราการลงทุนที่สูง ในช่วงทศวรรษที่ 50 และ ช่วงทศวรรษที่ 60 มีการลงทุนด้านอุปกรณ์ เครื่องมือในอุตสาหกรรมใหม่ 10% - 20% ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross national product) ส่วนปัจจัยที่สองคือความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอันรวดเร็วของบริษัทญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมาจากการทำข้อตกลง การจัดซื้อและร่วมลงทุนกับสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อตั้งโรงงานญี่ปุ่นขึ้นมาใหม่ ญี่ปุ่นจึงก้าวไปไกลกว่าการเหยียบย่ำเทคโนโลยีจากชาติอื่น แต่ได้เป็นผู้ลงทุนพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ สำหรับปัจจัยที่สามคือความร่วมมืออันใกล้ชิดระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับรัฐบาล ตั้งแต่ช่วงต้นยุคเมจิ (ค.ศ. 1868) โดยรัฐบาลกลางได้ก่อตั้งบริษัทด้านอุตสาหกรรมของรัฐ เป็นโรงงานนำร่องในการเปลี่ยนเป็นบริษัทเอกชนในภายหลัง นอกจากนี้ยังให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ แก่ภาคอุตสาหกรรม เช่น ประโยชน์ด้านภาษี และในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลยังได้มอบเงินทุนเพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมอีกด้วย

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่อาจส่งผลต่อผลงานของอะเบะ โคอโบ จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางการเมือง อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการฟื้นฟูประเทศของญี่ปุ่นช่วงทศวรรษที่ 1950 ตลอดจนนโยบายด้านการลงทุนด้านเทคโนโลยีของรัฐบาลญี่ปุ่นช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ล้วนมีอิทธิพลต่อผลงานเรื่อง R 62 โกะ โนะะ ฮะทซุเมะอิ ในตัวบทนิยายมีการวิพากษ์การใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรม โดยใช้ตัวละครหุ่นยนต์เป็นตัวแทนของแรงงานที่ได้รับผลกระทบ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าหุ่นยนต์ไม่ได้เป็นเพียงตัวแทนของแรงงาน

แต่ยังสะท้อนแนวคิดของนายทุนอีกด้วย เนื่องจาก R 62 ไม่ได้เป็นหุ่นยนต์ที่รับคำสั่งเพียงเท่านั้น แต่เป็นหุ่นยนต์ที่สามารถประดิษฐ์เครื่องจักรขึ้นมาได้ตามความต้องการของนายทุน กล่าวคือ R 62 ไม่ได้มีบทบาทในการช่วยเหลือฝั่งนายทุน เนื่องจากมีส่วนทำให้นายทุนเสียชีวิต อีกทั้งยังไม่ได้มีบทบาทในการช่วยเหลือฝั่งลูกจ้าง เนื่องจาก R 62 ประดิษฐ์เครื่องจักรที่ไม่ได้ช่วยอำนวยความสะดวก แต่กลับควบคุมการทำงานของลูกจ้าง จึงอาจกล่าวได้ว่า R 62 ไม่ใช่ตัวแทนของนายทุนหรือลูกจ้าง แต่เป็นตัวละครที่สะท้อนให้เห็นถึงการคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์ ผู้วิจัยจึงแบ่งภาพแทนที่สะท้อนผ่านตัวละครหุ่นยนต์ออกเป็นสามข้อ ข้อแรกคือภาพแทนของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ข้อสองคือภาพแทนของมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี และข้อสามคือภาพแทนการคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์

4.1. ภาพแทนของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา

ในผลงานเรื่องนี้มีกรกล่าวถึงสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ต้นเรื่อง คือฉากที่ตัวละครเอกสับสนของอเมริกา โดยตัวละครเอกเป็นวิศวกรที่ต้องตกงาน เพราะโรงงานที่เขาทำงานมีแผนการนำเทคโนโลยีและวิศวกรจากอเมริกาเข้ามา เขาจึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย แต่ตอนที่กำลังจะกระโดดน้ำมีนักเรียนที่เรียกเอาไว้ และถามถึงสาเหตุ ตัวละครเอกจึงเล่าถึงสาเหตุที่จะฆ่าตัวตายดังนี้

“機械の設計をしていたのですが、アメリカの技術出賃が決まり、仕事がなくなりましたね。死んだって解決にならないくらい、分かってるが、ぼくみたいに専門化しちゃうと、まるで弱虫になるんだな。死ぬつらさより、生きるつらさのほうが、大きいのです。

ผมทำงานออกแบบเครื่องจักร แต่กลับตัดสินใจจะรับการถ่ายทอดด้านเทคโนโลยีจากอเมริกา ผมจึงไม่มีงานทำ ก็รู้อยู่หรือกว่าถึงตายก็ไม่ช่วยอะไร แต่พอเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเหมือนผม ก็ราวกับจะเป็นคนอ่อนแอ ความทุกข์ที่จะมีชีวิตอยู่ มันหนักกว่าความทุกข์ที่จะตายเสียอีก”

(『R62 号の発明』, 1974)

จากตัวบทจะเห็นได้ว่าตัวละครเอกต้องสูญเสียงาน เพราะเจ้านายของเขาต้องการใช้เทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกา ทำให้เขาตั้งคำถามถึงความหมายของการมีชีวิตอยู่ต่อไป ก่อนตัดสินใจจะฆ่าตัวตายเพื่อหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ในการใช้ชีวิต กลับกลายเป็นจุดเริ่มต้นของเรื่องที่เปลี่ยนตัวละครเอกจากมนุษย์ ให้กลายเป็นหุ่นยนต์ที่ชื่อ R 62 ซึ่งจากตัวบทจะเห็นได้ว่าในระหว่างที่ตัวละครเอกใช้ชีวิต ในตัวบทมีการกล่าวถึงสหรัฐอเมริกาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ตอนที่ตัวละครเอกสับสนหรือของสหรัฐอเมริกา แม้ว่าตนเองต้องเสียชีวิตไปเพราะวิศวกรและ

เทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกาที่ตาม ฉากนี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แทรกซึมในชีวิตประจำวันของผู้คน แม้กระทั่งตอนที่ตัวละครเอกถูกตัดแปลงสมองให้กลายเป็นหุ่นยนต์แล้ว อุปกรณ์ที่ติดตั้งในสมองที่ทำให้เขา กลายเป็นหุ่นยนต์ ก็ยังเป็นอุปกรณ์ที่มาจากสหรัฐอเมริกา ซึ่ง Ghosh Dastidar (2007) กล่าวว่า ตัวละครเอก เคยอยู่ในสังคมอย่างมั่นคง จนกระทั่งมีการลงทุนและนำอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกาเข้ามา ด้วยการรุกราน ของทุนและอุตสาหกรรมจากสหรัฐอเมริกา ตัวตนทางสังคมและอัตลักษณ์ที่ตัวละครเอกเคยยึดถือก็ถูกพรากไป กล่าวได้ว่าผลงานเรื่องนี้มีการวิพากษ์วิจารณ์ “การลงทุนด้านเทคโนโลยีจากอเมริกา” ในแง่ที่ส่งผลทางลบต่อมนุษย์

ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาเข้าควบคุมญี่ปุ่น มีบทบาทในการฟื้นฟูและพัฒนาประเทศ มีการออกกฎหมายและจัดการสิ่งต่าง ๆ ในญี่ปุ่น เช่นการปรับปรุงตำราเรียน สนับสนุนการร่างรัฐธรรมนูญ กำหนดแนวทางต่าง ๆ ให้ญี่ปุ่นปฏิบัติตาม เป็นต้น สังคมญี่ปุ่นจึงเกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า อะเบะ โคอิจิ น่าจะรู้สึกไปในทางลบต่ออิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีเหนือญี่ปุ่น เห็นได้จากการที่ตัวละครเอก ซึ่งเป็นวิศวกรชาวญี่ปุ่นต้องตกงานเพราะวิศวกรจากสหรัฐอเมริกา การใช้เทคโนโลยีจากอเมริกามาตัดแปลงสมอง ของวิศวกรชาวญี่ปุ่นจนกลายเป็นหุ่นยนต์ ซึ่งการนำเทคโนโลยีของอเมริกามาตัดแปลงใส่ร่างกายของวิศวกร ชาวญี่ปุ่นจนกลายเป็นหุ่นยนต์ เปรียบได้กับการที่ญี่ปุ่นรับเอาวิทยาการต่าง ๆ จากอเมริกาเข้ามาโดยไม่รู้ว่าจะเกิดผลอย่างไรในอนาคต อีกทั้งการที่วิศวกรไปที่ศูนย์วิจัยโดยไม่รู้แน่ชัดว่าตัวเองจะถูกตัดแปลงให้เป็นหุ่นยนต์ ชื่อ R62 ก็อาจเปรียบเสมือนกับการที่ญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้นยอมปฏิบัติตามคำสั่งของสหรัฐอเมริกา จึงอนุมานได้ว่า มีอะเบะ โคอิจิ อาจไม่พอใจกับแนวทางของญี่ปุ่น และหวาดหวั่นต่ออิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีเหนือญี่ปุ่น

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่า สหรัฐอเมริกาคือตัวแทนของระบอบทุนนิยม ที่ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการผลิต อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังอุตสาหกรรมการผลิตคือผู้ใช้แรงงาน การเปลี่ยนคนให้กลายเป็นหุ่นยนต์สื่อถึงการพัฒนา ด้านเทคโนโลยี โดยใช้เครื่องจักรเข้ามาแทนแรงงานคน ซึ่งเป็นหนึ่งในความพยายามเพื่อลดต้นทุน ส่งผลให้แรงงาน อาจถูกเลิกจ้าง ตัวละครเอกผู้เป็นวิศวกรตกงาน จึงเปรียบเสมือนตัวแทนของผู้ใช้แรงงานที่ต้องเสียงานที่ทำได้ ดังนั้นเหตุการณ์ในตัวบทตอนที่ R 62 ซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนผู้ใช้แรงงานได้ประดิษฐ์เครื่องจักรที่ตัดนิ้วและ ฆาตกรรมประธานที่เคยไล่ตนออก ก็เปรียบได้กับการแก้แค้นของผู้ใช้แรงงานต่อนายทุน นอกจากนี้ยังเป็น การแสดงให้เห็นการคุกคามของเทคโนโลยีที่เป็นอันตรายต่อมนุษย์ อันเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งระบอบทุนนิยม และเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกา

4.2. ภาพแทนของมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี

การเปลี่ยนมนุษย์ให้กลายเป็นเครื่องจักร มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Dehumanization) โดย Haslam (2006) ได้สรุปลักษณะการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ไว้หลายข้อด้วยกัน แต่ที่ปรากฏในต้วบวรรณกรรมเรื่องเรื่อง *R 62 โก โนะ ฮะทซุเมะอิ* มีสองข้อด้วยกัน ข้อแรกได้แก่กระบวนการทางการแพทย์ และข้อสองได้แก่เทคโนโลยี เนื่องจากกระบวนการทางการแพทย์ มีแนวโน้มจะละเลยความรู้สึกของคนไข้ และทำให้คนไข้กลายเป็นวัตถุ ซึ่งการแพทย์สมัยใหม่นั้นให้ความไว้วางใจเทคโนโลยี ในขณะที่เทคโนโลยีมีบทบาทในการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์โดยการทำให้มนุษย์เป็นเครื่องจักร ซึ่งแนวคิดเรื่องการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์จากการแพทย์ และการทำให้มนุษย์เป็นเครื่องจักรโดยเทคโนโลยี มีความสอดคล้องกับในต้วบนิยาย เห็นได้จากตอนที่ทำการผ่าตัดสมองของตัวละครเอก ตัวละครแพทย์ได้กล่าวดังนี้

“ [略]人間の意識、たとえば言語の記憶、これが安定するのは、視覚とか文学をかく筋肉の運動とかそういった下位結合とむすびつくからであります。われわれは今それを断ち切った。すくなくとも選択的に外部から支配することができるようになったのである..... ゆるめて!そして天才と狂気は紙一重とかなんとか、通俗的なたとえをひいてみせるんだな。すなわち、天才は忘却と分裂の才能であり、ついにわれわれはこれを組織的に実用化するにいったのであります.....”

(ย่อ)...จิตสำนึกของมนุษย์ เช่น ความทรงจำด้านภาษา จะมีความเสถียรได้ ก็ต่อเมื่อเชื่อมโยงเข้ากับองค์ประกอบย่อยที่อยู่ภายใต้ เช่น การมองเห็น หรือการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อที่ใช้ในการเขียนวรรณกรรม เราได้ตัดการเชื่อมโยงนั้นแล้ว หรืออย่างน้อยที่สุด เราก็สามารถควบคุมมันได้จากภายนอกอย่างอิสระ... ปลอ่ย! ... และนั่นจึงเป็นที่มาของคำกล่าวหาทั่ว ๆ ไปที่ว่า อัจฉริยะกับความบ้าคลั่งนั้นอยู่ห่างกันเพียงเส้นบาง ๆ ”

(『R62 号の発明』, 1974)

เมื่อพิจารณาเนื้อหาจากนิยาย พบว่าขั้นตอนการผ่าตัดตัดแปลงสมองเป็นขั้นตอนที่ทำให้วิศวกรมีความรู้สึกนึกคิดแบบมนุษย์น้อยลง มีความเป็นเครื่องจักรมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ใช้งานสามารถควบคุมมนุษย์ที่กลายเป็นหุ่นยนต์ได้ กล่าวคือเป็นกระบวนการลดความเป็นมนุษย์ และทำให้ตัวละครมีความเป็นเครื่องจักรมากยิ่งขึ้น ในต้วบที่มีตัวละครที่เรียกกันว่าดอกเตอร์ซึ่งอนุমানได้ว่าเป็นแพทย์ ได้ทำการผ่าตัดสมองของตัวละครเอก โดยมีหัวหน้าศูนย์ให้ความร่วมมือ แม้ตัวละครเอกจะแสดงท่าทีขัดขึ้น แต่แพทย์กลับไม่รับฟังและให้ความสำคัญกับผลสำเร็จในการผ่าตัดเท่านั้น นอกจากนี้ผู้ช่วยในห้องผ่าตัดอีกสองคน ที่มีลักษณะคล้ายหุ่นยนต์ ก็เป็นคนที่เคยเข้ารับการผ่าตัดตัดแปลงสมองมาก่อนหน้าตัวละครเอก เหตุการณ์ในต้วบจึงมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง

การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ เนื่องจากตัวละครเอกเซ็นสัญญาที่เป็นกระดาษเปล่า ไม่ได้ทราบรายละเอียดว่าแพทย์จะทำการผ่าตัดร่างกายของเธอ ซึ่งเขาไม่ได้มีความประสงค์จะเข้ารับการผ่าตัดเพื่อเป็นหุ่นยนต์ แสดงให้เห็นว่าตัวละครที่เป็นมนุษย์ชนชั้นแรงงานนั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องรู้อะไร ในขณะที่ตัวละครแพทย์มองว่าตัวละครเอกไม่ใช่มนุษย์ที่มีฐานะเท่าเทียมกัน จากการที่ใบสัญญาเป็นกระดาษเปล่า กลายเป็นภาพแทนการลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของชนชั้นแรงงาน ผู้ซึ่งถูกทำให้เหมือนไม่จำเป็นต้องรู้ ไม่จำเป็นต้องเข้าใจ เป็นหุ่นยนต์ที่ไม่ต่างจากเครื่องมือในการทำงาน และเป็นเพียงหลักฐานที่แสดงให้เห็นความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี จึงอนุมานได้ว่าตัวละครเอกตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีในแง่ที่มีความเป็นมนุษย์น้อยลง ความเป็นเครื่องจักรมากยิ่งขึ้น แต่ตัวละครอื่น ๆ อย่างตัวละครแพทย์ หัวหน้าศูนย์ และสมาชิกในกลุ่ม R Club ต่างเป็นกลุ่มคนที่ยอมพ่ายแพ้ต่อประสิทธิภาพของเทคโนโลยี เห็นได้จากการที่ตัวละครเหล่านี้หวังพึ่งพาเทคโนโลยี พวกเขามองว่ามนุษย์ที่ไม่ได้รับการดัดแปลงสมองนั้นไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานมากพอ แม้ว่าประสิทธิภาพของเทคโนโลยีจะยังไม่ได้รับการทดสอบให้เป็นที่ประจักษ์ก็ตาม

4.3. ภาพแทนการคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์

การคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์ในผลงานเรื่องนี้สามารถแบ่งได้เป็นสองแบบ คือทางร่างกายและจิตใจ เริ่มจากการที่นายทุนพยายามลดต้นทุนในการจ้างงานด้วยการสนับสนุนหุ่นยนต์รวมทั้งเทคโนโลยีจากสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้วิศวกรชาวญี่ปุ่นอย่างตัวละครเอกถูกเลิกจ้าง ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมต้องสร้างความไม่สบายใจให้แก่แรงงานคนอื่น ๆ ในส่วนการคุกคามทางร่างกาย อาจเริ่มจากการที่ตัวละครเอกที่ถูกดัดแปลงสมองให้กลายเป็น R 62 ซึ่งหลังจากเป็น R 62 แล้ว ตัวละครเอกได้ถูกส่งตัวไปยังโรงงานที่เขาเคยทำงาน และใช้เวลาเจ็ดเดือนในการประดิษฐ์เครื่องจักรใหม่ขึ้นมา มีการจัดงานเปิดตัวเครื่องจักรชนิดใหม่ โดยที่สมาชิกจาก R Club มารวมตัวกัน ขณะเดียวกันหน้าโรงงานมีการประท้วงหยุดงานของพนักงาน เนื่องจากไม่พอใจการทำงานของประธานทะเลกะมิสุ ซึ่งในตัวบทได้บรรยายถึงความรู้สึกของประธานทะเลกะมิสุไว้ดังนี้

“そのあいだ高水はただおろおろして、人の顔を見るごとに不安を繰返していた。もっとも高水の不安は、機械のことについてではなく、経営者側の不誠実と、さらにクラブ会員のスト破り専門家によってやとい入れられた無頼漢とに、ついに怒りを爆発させた労働者たちの、所長の言をかりれば退化現象についてだった。高水が工場に出てきたことをどこからかかぎつけたらしく、労働者たちは昼ごろから工場の正門めがけて続々集結しはじめていた。

ในระหว่างนั้น ทะกะมิสุได้แต่ตื่นตระหนก และแสดงความกังวลซ้ำแล้วซ้ำเล่าทุกครั้งที่มีมองหน้าผู้คน อย่างไรก็ตาม ความวิตกกังวลของทะกะมิสุนั้นไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องเครื่องจักร แต่ถ้าอ้างอิงคำของหัวหน้าศูนย์ก็เรียกว่าเป็นปรากฏการณ์แห่งการถดถอย ความไม่ซื่อสัตย์ของฝ่ายผู้บริหาร การจ้างคนที่ไม่มีประสิทธิภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ เพื่อมาทำงานแทนพนักงานที่ประท้วงด้วยการหยุดงาน ทำให้ความโกรธของเหล่าคนงานปะทุขึ้น บรรดาคนงานเหมือนจะรู้มาจากที่ไหนสักแห่งว่าทะกะมิสุมาที่โรงงาน จึงเริ่มรวมตัวกันอย่างต่อเนื่องที่หน้าทางเข้าโรงงาน ตั้งแต่ช่วงกลางวัน”

(『R62 号の発明』, 1974)

จากตัวบทจะเห็นได้ว่าแรงงานในโรงงานนัดหยุดงานเพื่อประท้วงประธานทะกะมิสุ แต่ประธานทะกะมิสุกลับแก้ปัญหาตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ คือการจ้างคนงานจากภายนอกมาทำงานแทนพนักงานที่หยุดงาน เพื่อลดความเสียหายจากการประท้วงหยุดงาน ส่งผลให้พนักงานยิ่งโกรธมากยิ่งขึ้น และมาดักทอรประธานทะกะมิสุที่หน้าโรงงาน อีกทั้งภายในโรงงานที่มีการทดสอบเครื่องจักรรุ่นใหม่ที่ R 62 ประดิษฐ์ขึ้น ก็ไม่ใช่เครื่องจักรที่จะช่วยเหลือนคนงาน แต่เป็นเครื่องจักรที่มาควบคุมการทำงานของคนงาน ซึ่งในตอนที่จะเปิดตัวเครื่องจักรใหม่ ตัวละคร R 62 ได้กล่าวดังนี้

“ぼくの発明したこの機械は、R クラブの綱領をそのまま具体化したものです。理論上からはぼくたちはどんな複雑な仕事をする自動機械でもできるわけですが、コストと能率の点を遠慮すればそればかりが必ずしも目的にかなったことでない。むしろ一番コストの安い人間をどう利用するかということと、そこに問題があるのです。だからぼくは人間にそのような能力を機械の方から強制し、しかもふんだんに人間をつかうような機械というところに焦点をあて、このような人間合理化の機械を完成したのです。

เครื่องจักรที่ผมคิดค้นขึ้นนี้ เป็นการนำเอานโยบายของ R Club มาทำให้เป็นรูปธรรม ในแง่ของทฤษฎี เราสามารถสร้างเครื่องจักรอัตโนมัติที่สามารถทำงานที่ซับซ้อนอย่างไรก็ได้ แต่หากพิจารณาจากด้านของต้นทุน และประสิทธิภาพแล้ว สิ่งเหล่านี้อาจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยเสมอไป แต่ปัญหาที่แท้จริงกลับอยู่ที่ การใช้ประโยชน์จากมนุษย์ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดได้อย่างไรต่างหาก ดังนั้น ผมจึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างเครื่องจักรที่สามารถบังคับให้มนุษย์แสดงความสามารถนั้น ๆ ออกมา และเป็นเครื่องจักรที่ใ้มนุษย์ทำงานอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้ ผมจึงสามารถสร้างเครื่องจักรเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของมนุษย์ให้สมบูรณ์แบบได้สำเร็จ”

(『R62 号の発明』, 1974)

จากตัวบทจะเห็นได้ว่าแทนที่ตัวละครเอกจะกลายเป็นหุ่นยนต์ ที่ช่วยให้แรงงานที่เป็นมนุษย์ทำงานได้ สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น แต่ R 62 กลับประดิษฐ์เครื่องจักรที่จะใช้ควบคุมการทำงานของมนุษย์ขึ้นมา ถ้าหากมนุษย์ทำงานช้า ไม่เป็นไปตามเป้า เครื่องจักรจะตัดนิ้วของมนุษย์ สะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ แต่กลับกลายเป็นกลไกที่คุกคามมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ ภายใต้ระบบการลงโทษอย่างรุนแรง เมื่อเกิดความผิดพลาด ซึ่ง Toba (2016) ได้กล่าวถึง R 62 ว่าเครื่องจักรนี้ถูกสร้างขึ้นโดย “สมองจากอเมริกา” จึงอาจมองได้ว่า มันคือเครื่องจักรที่ถูกออกแบบมาเพื่อใช้แรงงานของผู้คนในอาณานิคมอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม ในที่สุดแล้วสิ่งที่เครื่องจักรนี้ทำก็มีเพียงการบังคับให้กดปุ่มไฟที่กะพริบอย่างสะเปะสะปะ หากทำพลาดก็จะตัดนิ้ว และถ้าพลาดเกินกว่าสิบครั้งก็จะใช้มีดแทงที่อกจนเสียชีวิต นี่ไม่ใช่เครื่องจักรที่ผลิตสิ่งใดได้เลย อาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องจักรสำหรับกำจัดชนพื้นเมืองที่ถูกมองว่าไม่จำเป็น คล้ายกับสิ่งที่ผู้บุกเบิกทำในดินแดนอาณานิคม

Toba (2016) ได้เปรียบเทียบ R 62 กับผู้พัฒนา และเปรียบแรงงานว่าเป็นคนในพื้นที่อาณานิคม ซึ่งอาจเป็นการตีความจากชีวิตวัยเด็กของอะเบะ โคโเบ ที่ได้ไปใช้ชีวิตวัยเด็กที่แมนจูเรีย เนื่องจากบิดาเปิดคลินิกที่นั่น กล่าวได้ว่าช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่ญี่ปุ่นมีอิทธิพลเหนือกว่าคนพื้นเมือง คนพื้นเมืองจึงอาจถูกกำจัดได้ หากถูกผู้รุกรานมองว่าไม่จำเป็น ดังนั้นการที่ R 62 ประดิษฐ์เครื่องจักรเพื่อควบคุมแรงงานให้ทำงานได้ตามเป้าหมาย จึงไม่ต่างจากการที่ประเทศที่มีอำนาจทางการทหารเหนือกว่าเช่นญี่ปุ่น ใช้อาวุธในการควบคุมชนพื้นเมืองที่แมนจูเรียของจีน ในขณะที่ Yasuo (2017) กล่าวถึงในตอนจบของเรื่องว่าเมื่อพิจารณาถึงความล้มเหลวในการสื่อสารกันระหว่างหัวหน้าศูนย์กับหมายเลข R 62 ประกอบกับข้อเท็จจริงที่ว่าอะเบะในขณะนั้นสังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น จึงทำให้ในการศึกษาที่ผ่านมา ผลงานนี้มักถูกมองว่าเป็น “การประท้วงต่อแนวคิดที่ว่าทุนนิยมทำให้ความเป็นมนุษย์กลายเป็นเครื่องจักร” หรือเป็น “การวิพากษ์อารยธรรมรูปแบบหนึ่งโดยอาศัยเรื่องราวแนวแก๊งค์” กล่าวคือ มีการอ่านตีความโดยวางหัวหน้าศูนย์ไว้ในฐานะ “นายทุน” และหมายเลข R 62 ในฐานะ “แรงงาน” แล้วสรุปว่าเป็นชัยชนะฝ่ายแรงงานและการพิชิตของฝ่ายนายทุน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับกันมา Yasuo (2017) มองว่าการที่อะเบะ โคโเบ เคยสังกัดพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น ทำให้อะเบะ โคโเบ มีแนวโน้มจะสนับสนุนชนชั้นแรงงาน และการที่ R 62 ทำให้อดีตนายจ้างของตนเองถึงแก่ความตาย ก็เป็นการแก้แค้นชนชั้นนายทุนได้สำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยในประเด็นที่ว่าชีวิตส่วนตัวของอะเบะ โคโเบ มีอิทธิพลอย่างมากต่อผลงานเรื่องนี้ อย่างไรก็ตาม R 62 อาจไม่ใช่ตัวแทนของชนชั้นแรงงานอย่างแท้จริง แม้ R 62 จะเคยอยู่ในฐานะวิศวกรที่เป็นแรงงานและเคยโดนนายทุนเอาเปรียบ แต่เมื่อ R 62 เป็นหุ่นยนต์ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นมนุษย์ที่มีความคิดใกล้เคียงกับหุ่นยนต์ R 62

ได้มีโอกาสเปลี่ยนมาอยู่ฝ่ายเดียวกับนายทุนหรือนายจ้าง และพร้อมกดขี่แรงงานเมื่อมีโอกาสด้วยเช่นกัน ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ของ R 62 แสดงให้เห็นถึงด้านมืดของมนุษย์ที่ยังหลงเหลืออยู่แม้จะอยู่ในสถานะหุ่นยนต์แล้วก็ตาม

บรรดานายทุน และปัญญาชน นำชนชั้นแรงงานมาดัดแปลงเป็น R 62 โดยหวังเรื่องผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจเพื่อลดต้นทุนการจ้างแรงงานมนุษย์ แต่จากการกระทำของ R 62 อนุมานได้ว่า R 62 ไม่ได้เป็นทั้งตัวแทนของแรงงานและนายทุน เมื่ออยู่ในสถานะแรงงานตัวละคร R 62 ต้องการมีงานทำและได้รับค่าจ้างเพื่อดำรงชีพ แต่เมื่อกลายเป็น R 62 และได้มาอยู่ฝั่งนายทุน เขารับเอามุมมองของนายทุนมาใช้ หากทางใช้แรงงานมนุษย์ได้อย่างเต็มที่ในอัตราค่าแรงที่ต่ำ แต่เครื่องจักรที่ R 62 ประดิษฐ์ขึ้นกลับไม่สามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องจักรที่คุกคามมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยพยายามควบคุมการทำงานและลงโทษมนุษย์ที่ได้รับการประเมินว่าทำงานล่าช้า ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ากรณีที่ R 62 ตัดนิ้วของประธานทะเลกมิสุ อาจไม่ใช่เพื่อแก้แค้นเพียงอย่างเดียว แต่มาจากการประเมินว่าประธานทะเลกมิสุทำงานไม่ได้มาตรฐาน เห็นได้จากการที่มีคนงานหยุดงานและประท้วงจากความไม่พอใจในการบริหารงานของประธานทะเลกมิสุ ส่งผลให้การผลิตในโรงงานหยุดชะงัก ดังนั้นการมีอยู่ของ R 62 จึงไม่ได้ช่วยให้นายทุนได้รับผลประโยชน์ด้านเพิ่มปริมาณการผลิตและลดต้นทุน อีกทั้งยังไม่ได้ช่วยลูกจ้างให้ทำงานได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้น แต่ R 62 กลับกลายเป็นเครื่องจักรที่ใช้วิธีลงโทษคนที่ได้รับการประเมินว่าทำงานไม่ได้ตามมาตรฐาน ไม่ว่าจะเป็นนายทุนหรือลูกจ้าง อันสะท้อนให้เห็นถึงการคุกคามของเทคโนโลยีที่มีต่อมนุษย์ ซึ่งในตอนท้ายเรื่องเครื่องจักรรุ่นใหม่ R 62 ประดิษฐ์ขึ้นได้ฆาตกรรมประธานทะเลกมิสุ ก็อาจสะท้อนให้เห็นว่าการค้นพบ R 62 ไม่ใช่การค้นพบอันยิ่งใหญ่ แต่เป็นความล้มเหลว เพราะในท้ายที่สุด หุ่นยนต์หรือเครื่องจักรที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นโดยหวังจะนำมาใช้ประโยชน์ ก็หวนกลับมาทำร้ายมนุษย์ ส่วนประธานทะเลกมิสุก็จำเป็นต้องร้องขอความช่วยเหลือจากคนงาน ที่เขามีแผนจะเลิกจ้างเพื่อนำเครื่องจักรมาทดแทนในอนาคต

5. สรุปผล

จะเห็นว่าผลงานเรื่องนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดทางการเมืองของอะเบะ โคอโบ ที่เข้าร่วมกลุ่มนิยมนิยายฝ่ายซ้าย และยังเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ญี่ปุ่น ประกอบกับการใช้วิทยาศาสตร์เป็นองค์ประกอบในการเล่าเรื่องตัวละครเอกในผลงานเรื่องนี้จึงเป็นแรงงานที่ได้รับการดัดแปลงสมองจนกลายเป็นหุ่นยนต์ชื่อว่า R 62 เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของวิศวกรที่ได้รับผลกระทบจากการโดนเลิกจ้าง โดยตัวละคร R 62 ถูกนำเสนอในฐานะภาพแทนของอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา ที่มีต่อญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เห็นได้จากการเข้ามาของทุนนิยมที่สนับสนุนการพัฒนาเครื่องจักร เพิ่มความสามารถในการผลิต ทำให้แรงงานชาวญี่ปุ่นอย่างตัวละครเอกตกงาน

อีกทั้งการนำเทคโนโลยีของสหรัฐอเมริกา มาใช้ในการดัดแปลงสมองของมนุษย์ชาวญี่ปุ่นให้กลายเป็นหุ่นยนต์ ก็เปรียบเสมือนการที่อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาแทรกซึมเข้าไปในการรับรู้ของชาวญี่ปุ่น นอกจากนี้ตัวละคร R 62 ยังเป็นภาพแทนของมนุษย์ที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี จากการที่ตัวละครเอกถูกดัดแปลงสมองจนกลายเป็นเครื่องจักร ส่วนตัวละครอื่น ๆ เช่นแพทย์ หัวหน้าศูนย์ และสมาชิกกลุ่ม R Club อยู่ใต้อิทธิพลของเทคโนโลยี ในแง่ความเชื่อมั่นต่อเทคโนโลยี หรืออาจกล่าวได้ว่ายอมรับต่อประสิทธิภาพของเทคโนโลยี แม้ว่าหุ่นยนต์อย่าง R 62 หรือเครื่องจักรที่ R 62 ประดิษฐ์ขึ้นจะยังไม่ผ่านการทดสอบ ทว่าคนเหล่านี้กลับเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของ หุ่นยนต์และเครื่องจักรเป็นอย่างมาก โดยไม่มีข้อกังขา อย่่างไรก็ตาม หุ่นยนต์และเครื่องจักรก็ยังมีบทบาท ในการคุกคามมนุษย์ เนื่องจากการเข้ามาของหุ่นยนต์โดยมีนายทุนให้การสนับสนุน ได้ส่งผลให้แรงงานต้องสูญเสียงานไป อีกทั้งหุ่นยนต์ยังไม่สามารถช่วยนายทุนและลูกจ้างให้ทำงานได้อย่างราบรื่น แต่กลับมีแนวโน้มจะเข้าควบคุม การทำงานของทั้งนายทุนและลูกจ้าง โดยใช้วิธีลวงโทษที่อาจรุนแรงจนถึงขั้นฆาตกรรม

6. ข้อเสนอแนะ

ควรศึกษาวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่ปรากฏในเรื่องเพิ่มเติม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ ที่มีบริบทเชิงอำนาจ หรือสถานะที่ไม่เท่าเทียม เช่นแพทย์กับคนทั่วไป นายทุนกับลูกจ้าง เป็นต้น

7. เอกสารอ้างอิง

เดือนเต็ม กฤษดาธานนท์. (2565). *โลกของอะเบะ โคโโบ*. สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวิวัฒนาการตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Harris, C. D. (1982). The urban and industrial transformation of Japan. *Geographical Review*, 72(1), 50–89. <https://doi.org/10.2307/215068>

Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252–264. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_4

- Toba, K. (2016). Abe Kobo no nama seiji/ shi seiji “jigyo” kara “R 62 go no hatsumei” e. *Wasedaigaku kokubungaku kai*, 180, 91-100. <http://hdl.handle.net/2065/00074074>
- Yasuo, T. (2017). Kuten suru [R] : Abe Kobo “R 62 go no hatsumei” ron. *Rikkyo University, Department of Japanese Literature*, 117, 78-90. <https://doi.org/10.14992/00014797>